

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
"זה יוסף שהיה אב בחכמה" (רש"י)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת ויקרא תשפ"ד • שנה ד' - גליון קס"ז • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

בית האוצר
מערכת א כלל ז

דְּבַר אֱלֹהִים פָּנִי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם (א, ב).

מת אינו 'אדם' - לכך אינו בר כפרה

עיינ זבחים (ט), חטאת ששחטה על מנת שיתכפר בה נחשון - כשירה, אין כפרה למתים, עכ"ל הגמרא. והכי איתא בגמרא בדוכתי טובי (עיינ יומא ג; תמורה כ; שם א); דמת לאו בר קרבן הוא. וצריך להבין הטעם, מדוע אין יכולין להביא קרבן על המת שיתכפר בו, ובמקומו (בית האוצר מערכת א כלל פו ד"ה והנה, ואילך) אדבר בזה בארוכה בסייעתא דשמיא.

ואולם על פי ש"ס כריתות (ו); - דמת לאו 'אדם' מיקרי^א, יש לומר בפשיטות, דכיון דגבי קרבנות 'אדם' כתיב, וכמו שנאמר 'אדם כי יקריב מכם' וגו', לכן מת דלא איקרי 'אדם', שפיר לאו בר קרבן הוא וכמובן, ובאתי רק להעיר.

ציונים לתורה
כלל ז

כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לַד' לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּץ כִּי כֹל שֶׂאֵר וְכֹל דְּבִשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַד' (ב, יא).

הקטרת דבש - איסור או פסול | בעירובי דבש | בעירוב רוחני ואיכות

בש"ת הלכות קטנות (ח"א סימן ריח) וז"ל: שאלה. אם מותר למלוח הקרבן באסוק"אר. תשובה. הסוק"אר הוא מלח גמור, שמעמיד הדברים זמן רב כו'. ואם תאמר, היאך ימלחו הקרבן בצוקא"ר, והתורה אמרה 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לד'. כי קא מיבעיא, היאך דאין שם מלח, אי אתי עשה ד'במלח תמלח' (להלן ב, יג) ודחי לא תעשה דיכל דבשי כו', עכ"ל.

והנה לפי מה שכתב ההלכות קטנות דיש בצוקער משום איסור הקטרת דבש, רק דעשה דוחה לא תעשה, אם כן כיון דדון תורת עשה דוחה לא תעשה, על כרחך סברתו דאין דבש דבר הפוסל, בדבר של פסול לא שייך לדון תורת עשה דוחה לא תעשה כלל (עיינ תוספות מנחות מט: ד"ה תלמוד), דאין כאן קרבן כלל, ועל כרחך סברתו דאינו פסול, רק איסור.

והנה לכאורה הוא מוקשה מאוד, דהא וודאי דיש פסול משום הקטרת דבש, דהא מהאי טעמא בקטרת אדם נתן בה דבש פסלה (כריתות ו), והטעם - משום 'כל דבש לא תקטירו', כמבואר ברש"י

כריתות (שם ד"ה פסלה), והוא מוכרח מסיפרא ויקרא (דיבורא דנדה פרשה יב ברייתא ד) דאין לתת דבש בקטרת משום 'וכל דבש', יעוין שם, והובא בתוספות כריתות שם (ד"ה א). ומבואר דאין טעם אחר למניעת נתינת דבש בקטרת, רק מקרא הנ"ל דיוכל דבש לא תקטירו, ואם כן על כרחך דהפסול הוא גם כן ממקרא זה. ופשוט ממילא דלאו דווקא בקטרת, רק בכל הקרבנות הוא פסול, דאין שום טעם לחלק בזה בין קטורת לשאר קרבנות.

ויש להצדיק דברי ההלכות קטנות ולומר, דרק בנתערב בתוכו של קרבן הוא דפוסל משום עירובי דבש, כדמריבין במנחות שם (ת.ח) 'מיכל דבש' - עירובי דבש, והוי ליה הקטורת שהדבש בתוכו עירובי דבש, ולכן פסול. ומה שאין כן צוקער ששוחטין על הקרבן ואינו מתערב בתוכו, לא חשוב הקרבן עירובי דבש, ואינו נפסל, ואך בהקטרת הצוקער גופיה הוא דיש איסור משום 'דבש לא תקטירו', ובזה שפיר שייך עשה דוחה לא תעשה.

ואולם גם לפי זה, עדיין קשה על ההלכות קטנות מברייתא דמנחות (ת.ח), דאמר אשאר דהותר מכללו במקדש בשתי הלחם - מפאת הכבשים הקריבין עמהן. ובפירושו הראב"ד על הסיפרא (בפרשתנו דיבורא דנדה פרשה יב ברייתא ה ד"ה שאור), ראיתי דכתב אהך דשאור הותר מכללו במקדש, וז"ל: לבא עם הקרבן שהוא קרב למזבח, כגון שתי הלחם ולחמי תודה, עכ"ל. הרי דגם תודה חשיבא 'הותר מכללו' משום חמץ שבלחמי תודה, ולחמי תודה נמי הא לא הויין עיקר לגבי תודה, ואדרבה התודה עיקר, כמבואר במנחות (פ), ושם (פ.א): ברש"י על המשנה (ד"ה ואם), ובכמה דוכתי (שם טו; פסחים יג).

ואם כן הא יש קל וחומר משם למלח, דשם הא אין החמץ עצמו קרב, ועם כל זה יש בתודה הקריבה איסור משום הקטרת שאור, הואיל ויש חמץ בלחמים [מדקרינן ליה 'הותר מכללו', ומשמע דהוא בכלל איסור 'שאור לא תקטירו', אלא שהותר מכללו מגזירת הכתוב], ואם כן כל שכן בקרבן שבא עמו מלח שהוא דבש - והדבש עצמו קרב על המזבח עמו - שיהיה איסור בהקרבן משום הקטרת דבש, וכיון דחשוב הקרבן הקטרת דבש, ממילא הקרבן פסול, דהקטרת דבש הרי אינו איסור לבד, רק פסול וכנ"ל, ודו"ק היטיב מאוד, ואם כן כיון דיש פסול, אכתי תו לא שייך עשה דוחה לא תעשה.

ויש לומר, דבאמת ברייתא דמנחות הנ"ל, הא צריך טעם, דמדוע יהיה איסור בקרבן הקרב מפאת היות חמץ בלחמו, אחרי שאין הלחם קרב כלל, ואין כאן הקטרת שאור כלל. ונראה, דכיון דמריבין מ'כל שאור' עירובי שאור (מנחות שם), על כן כמו דאיסור להקטיר דבר שמעורב בו שאור - עירוב

גושיי, והרי עניין העירוב רק שיש בו חיבור של שאור, ועל כן גם בקרבן שיש עמו חמץ בלחם, הרי הקרבן הזה מחובר לחמץ חיבור רוחני ואיכותי, שהרי בא עמו חמץ, והם קרבן אחד, ועל כן חשוב חיבור זה גם כן כמו עירוב שאור, ויש בו איסור משום עירוב שאור, ודו"ק היטב מאוד.

ולפי זה, זה שייך רק בשתי הלחם וחמץ שבתודה, דכך מצות הלחם שיהיה חמץ, ואם כן מצות הכבשים והתודה איפוא שיבואו עם חמץ דייקא, ועל כן יש בכבשים ותודה חיבור לחמץ מפאת זה, והויין להו הכבשים והתודה עירוב שאור משום זה.

מה שאין כן בצוקער הבא משום מלח, אף דהקרבן צריך למלח, מכל מקום עניין המתיקה אשר בהצוקער זה הרי אין נצרך במלח, ואילו לא היה מתוק, גם כן היה כשר למלח, ואם כן עניין המתיקה הרי אין לה עוד חיבור אל הקרבן, שהרי הכשר הקרבן נצרך רק לעניין המלח שבצוקער, לא לעניין המתיקה והדבש שבו, ולכן עניין המתיקה והדבש שבצוקער אין הקרבן מחובר לו עוד כלל, ושפיר ליכא בקרבן כלל משום עירוב דבש, ודו"ק היטב מאוד.

ולכן שפיר אין שום איסור בהקרבן, ורק בהקטרת הצוקער גופיה הוא דיש איסור משום הקטרת דבש, ובזה שפיר שייך עשה דוחה לא תעשה, וגם שפיר שייך מה שכתבתי למעלה (פיסקא לב-לג) דאין איסור בזה, הואיל והצוקער רק להכשר הקרבן בא, ולא לריח ניחוח, או דיעלה הצוקער בכוונה בפירוש לשם עצים - וככל הנ"ל.

בית האוצר
מערכת א כלל קלא

וְנִפְשׁ כִּי תַחֲטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים (ה, א).

התראה ענינה לעורר פנימיות הנפש הטובה

מה שמתרין לחיבי מיתות בית דין ממקרא הכתוב בתורה (עיינ רש"י שבועות כה: ד"ה ואזהרתיה), הוא משום חיוב הצלה^ב.

ובכתבי אגדה שלנו נתבאר אצלינו ענין הצלה הזאת, וארמוז פה בקצרה, דלפי שנפש ישראל אצולה משורש התורה (ראה זוה"ק אחרי עג), לכן בהזכיר לפנינו איסור הכתוב בתורה, יוכל להיות שיתעורר פנימיות הנפש הטובה באמת ויתחרט ולא יעבור. והוא כעין דברי הזוהר (ויקרא יג) על הכתוב (ויקרא ה, א) 'ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה', דהכתוב מתמיה, 'ונפש כי תחטא', הרי 'שמעה קול אלה', שמשביעין אותה לפני ירדה לעולם הזה שלא תחטא (עיינ נדה ל:).

(א) לשון הגמרא: "הסך שמן המשחה לבהמה וכלים - פטור... דכתיב (שמות ל, לב) 'על בשר אדם לא ייסך', ובהמה וכלים לאו אדם הוא".
(ב) דכתיב (במדבר לה, כד-כה) 'ושפטו העדה והצילו העדה, ומשם ילפינן להקל בדיני נפשות בכמה ענינים, עיינ סנהדרין לב. במשנה

על מקרא מגילה' עניני קריאת המגילה וברכותיה

~ מתוך: גליזני הש"ס; ציונים לתורה ~

זו היא הלילה, ומה שאין כן דלילה היא מצות מגילה לבד, דאין זמן הלל בלילה.

גדר חיוב נשים קטנים ועבדים ו הנס לעבדים ועבד להוציא אשה

במגילה (ד.י.), אמר רבי יהושע בן לוי, נשים חייבות במקרא מגילה. ובתוספות (ד"ה נשים) כתבו: מאן משמע שהנשים מוציאות את אחרים ידי חובתן, מדלא קאמר 'לשמוע מקרא מגילה' כו', וכן פסקו הלכות גדולות.

לשון הבה"ג הלכות מגילה (סימן יט ד"ה מיחייבין): אמר רבי יהושע בן לוי, נשים חייבות בְּמִשְׁמַע מגילה, שאף הן היו באותו הנס, עכ"ל. ומוכח דכך היתה גירסתו בגמרא. ועיין עוד שם (ד"ה הכל) וז"ל: נשים ועבדים פטורין מקריאת מגילה, אלא שחייבין במשמע, למה, שהכל היו בספק להשמיד להרוג ולאבד כו'. רבי יהושע בן לוי מכניס את כל אנשי ביתו, וקורא לפניו מגילת אסתר. רבי יונה אבוב דרבי מונא היה מתכוון לקרות לפני אנשים שבביתו, שהכל היו בספק, והכל חייבין במשמע, אחד הנשים ואחד העבדים ואחד הקטנים, עכ"ל.

ועיין תוספות ערכין (ג. ד"ה לאתויי), עיין שם היטב, ומוכח מדבריו, ומלבד חיוב חינוך יש עוד חיוב בקטן, מפאת שאף הן היו באותו הנס. ועיין תוספות מגילה (כד. ד"ה אבל).

והנה מבואר גם כן בדברי הבה"ג, דגם עבד מחויב במגילה כאשר. ועיין שו"ת **דב"ז** (ח"ב סימן תתח) כתב להיפוך, דאשה חייבת ועבד פטור, וצריך עיון מדברי הבה"ג.

וגוף דברי הרדב"ז שם שכתב: שאפילו תאמר שהנס נעשה לעבדים, אפילו הכי לא היו בסכנה, שהרי היו העכו"ם שוללים אותם כשאר נכסים, עכ"ל. הנה לכאורה מה בכך דלא נעשה להם נס של הצלת החיים, מכל מקום כיון דהיה הנס גם להם וודאי, שאלו היו משתעבדים לעכו"ם מפקעי להו ממצות, וגם גוף העבדות לעכו"ם אכזריים קשה מלישראל - דאעבד נמי רחומי מרחמי, כשי"ס גיטין (ב.י.), אם כן יש לומר שפיר דחייבים.

דנהי דאמרינן במגילה (ד.י.), ומה דרוש כו', השתא מעבדות לחירות כו', ממינת לחיים לא כל שכן. היינו רק דלולי קל וחומר זה לא היו מרשים לעצמם להוסיף על הכתוב בתורה, עיין שם היטב, אבל עתה דאנהי קל וחומר זה לתקן קריאת המגילה לזכרי ישראל ונשיהם מיהת - שהיתה להם ההצלה ממות לחיים, אם כן אחרי שיש כאן בלאו הכי תוספת על התורה, שוב חיוב הקריאה לבד שפיר יש לומר דחייבו על כל שהיה לו נס, דראוי שייספר ויגיד את הנס שהשי"ת עשה לו, ודו"ק.

ואולם לפי זה, הא דפריך שם, אי הכי הלל נמי

ברכה אחת לשני דברים מסופקים ו

ברכה ב"ד מהני גם לט"ו

ברש"י עירובין (ג. ד"ה והרי) כתב: והשתא דקראן בבת אחת, ולא ידע הי עשירי גמור והי אחד עשר שנקרא עשירי, בעו תרוייהו תנופת חזה ושוק וסמיכה, ולבי אומר, דאינו מברך על התנופה ועל הסמיכה, דלא ליהוי ברכה לבטלה כו'.

הנה מה שכתב רש"י דאינו מברך כי היכי דלא תיהוי ברכה לבטלה, עיין **שלחן ערוך** אורח חיים (סימן לד סעיף ב) דמשמע, דהחושב תפילין דרש"י ורבינו תם למחלוקת גמור ומניחם בזה אחר זה, גם כן מברך בתחלה ועולה הברכה על שניהם. והטעם משמע, דכיון דמספק צריך לעשות שני המעשים, תרוייהו כמצוה אחת חשיבי שמברך עליה בתחלה, וזה דלא כרש"י דכאן.

ועיין רוקח הלכות פורים (סימן רכט - הנמצא בין סימן

רכט לסימן רמ), דעיריות המסופקות אם מקופות חומה קורא ב"ד בברכה ובט"ו בלא ברכה. ונראה גם כן הטעם כנ"ל, דברכה ב"ד קאי אשני הקריאות, ואף דיש הפסק יום בנתיים, אין בזה קפיידא, עיין מה שכתבתי **בגליון** פסחים (ו. ד"ה לבער).

ואולם שם יש לומר הטעם עוד, משום דקריאה ב"ד הוא עיקר, דאזלינן בתר רובא דעלמא דאינם מוקפין, וקריאת ט"ו הוא רק לחומרא בעלמא (עיין ר"ן מגילה ב. מדפי הרי"ף ד"ה ולענין).

ביטול תינוקות מתלמוד תורה לשמוע מגילה

במגילה (ג.י.), הא דרבים הא דיחיד.

ותלמוד תורה של תינוקות, הואיל והוא הבל פה שאין בו חטא, מעלתו כמעלת תלמוד תורה דרבים ועדיף מעבודה, שו"ת **תשב"ץ** (ח"א סימן סד ד"ה וכן ג.י.), עיין שם היטב. ולפי זה, לכאורה אין לבטל תינוקות מתלמוד תורה להביאם לשמוע מקרא מגילה, דלגביהו ליכא קל וחומר מעבודה.

קריאה בעמידה ו דמיון המגילה

להלל ולדלילה אינה הלל

במגילה (כ.א.), הקורא את המגילה - עומד ויושב.

עיין שו"ת **חתם סופר** חלק אורח חיים (סימן נא ד"ה והרמב"ם) קושיא, מדוע קורין יושב, הא יש חיוב הלל בפורים, רק דקריאתה זו היא הלילה, כמבואר במגילה (ד.י.), והלל הא צריך להאמר מעומד, כמבואר **אורח חיים** (סימן תכב סעיף ז), עיין שם.

ועיין מגילה (ד.י.) תוספות (ד"ה חייב), דקריאת המגילה דיום עיקר. ויש לומר גם כן הטעם, דכיון דיש גם חיוב הלל בפורים, והלל זמנו רק ביום כדאיתא שם (כ.י.), ועל כן קריאת המגילה דיום עדיפא, דיש בה פי שנים - מגילה והלל, דקריאתה

(א) שהביא **מספר הפרדס** לרש"י סימן קכח: "לבער חמץ. פירוש, פניו הבית מן החמץ נקרא 'ביעור', כמו 'בערתי הקודש מן הבית' (דברים כ. יז), ועל כן הבדיקה היא עצמה ממעשה הפינוי, מברכין מיד לפניו ברכת ביעור חמץ, עיין שם... ועיין **רא"ש** קידושין (פ"א סימן כ) **בנהגות אשירי** שם, דברכת קידושי קטנה דרבנן מועלת אביאה שאחריה בגדלות, דהם עיקר הקידושין מן התורה, עיין שם, ושם הקידושין לביאה התחלה חוקה יותר מבדיקה לביעור דכאן.

ואולם יש לעיין עוד ממה שכתב **מחבר"ל** בסדר הגדה (את ה"ח), וז"ל: אמר מהר"י סג"ל, הא דלא מיחדין ברכה על ארבע הכוסות

לימא, ומוכח מלשון 'אי הכי', דאין לחייב הלל רק על הצלה ממות לחיים או מעבדות לחירות מיתה, דהלל הא לא הוי הוספה על התורה, ועל כרחך דבעצם אין חיוב רק בגיוני הנ"ל, אם כן בעבד ליכא חיוב הלל.

ולפי זה, לפי מאי דמסיק שם דקריאתה זו היא הלילה, יומצא חידוש דין, דעבד נהי דמחויב, מכל מקום לא יוכל להוציא אשה, כיון דיש כאן שני חיובים - דמגילה ודהלל, אלא שבקריאה יוצאין ידי שניהם, ואילו העבד הרי חייב רק במגילה לבד - לא בהלל, ואם כן לגבי הלל הא הוי ליה העבד אין מחויב בדבר, ואין יכול להוציא את האשה, שהרי ישאר עליה חיוב הלל, ודו"ק היטיב.

גדר החיוב ביום ובלילה

במגילה (כ.י.), כל הלילה כשר כו'.

וקצת קשה, מדוע לא תני נמי לקריאת המגילה - והיינו קריאה דלילה, כי היכי דתני (שם) כל היום כשר לקריאת המגילה - והיינו קריאה דיממא. ולפי מה שכתב **הנודע ביהודה** חלק אורח חיים (קמא סימן מא ד"ה ואין) דרך קריאה דיממא הוא מצות עשה דדברי קבלה, מה שאין כן דלילה הוא דרבנן גרידא, עיין שם, יש לומר דאורייתא קתני ודרבנן לא קתני, ודיממא כדאורייתא חשיבא, דדברי קבלה כדברי תורה דמיינן (ראה ראש השנה יט.), ותפלת המוספין (ראה מגילה שם) דדרבנן אגב מוספין שנייה, כן נראה פשוט.

המצוה בשמיעה או בקריאה

הר"ן פרק קמא דפסחים (ד. מדפי הרי"ף ד"ה ותו) - סוגיא ד'לבער' ו'על ביעור' (פסחים ז.י.), הקשה מדוע תקנו במגילה על קריאתה, ובשופר 'לשמוע' קול שופר, עיין שם היטב.

ולכאורה מאי קושיא, אי נימא דבמגילה עיקר המצוה שיקרא כל אחד ואחד, ומה שקורא רק אחד הוא מטעם שמוציא את הרבים ידי חובתו, אם כן הא לא שייך לתקן לברך על השמיעה, שהרי אין עניין המצוה השמיעה כלל כי אם הקריאה, מה שאין כן בשופר דהמצוה הוא רק לשמוע קול תקיעה מפי המחויב בדבר, וכמו שכתב **הרמב"ם ז"ל** בהלכותיו (הלכות שופר פ"א ה"א), ואין התקיעה מצוה כלל, ושפיר תיקנו על השמיעה. ונראה מזה דסבירא ליה להר"ן ז"ל, דגם במגילה ענין המצוה רק שישמעו קריאת המגילה מפי המחויב בדבר - הקורא - כמו בשופר, ועל כן שפיר הקשה, ודו"ק.

ועיין עוד בשו"ת **מהר"י ברונא** (סימן קצו ד"ה וא"י) דכתב וז"ל: **ובאשר** בפרק שלשה שאכלו (ברכות פ"ז סימן כ ד"ה וליה) האריך בדנינים אלו, והקשה גם כן מאי שנא קטן דעולה למניין שבעה וקורא בתורה (מגילה כג.), ואינו יורד לפני התיבה (שם כד.). ותירץ, דתורה לשמיעה קיימא, ואינו ברכה לבטלה כו'. ומכל מקום קשה לי, מאי שנא ממקרא מגילה [קטן פסול לקריאת המגילה (שם יט.י.)] כו'. ואולי במגילה חייבים בקריאה גמורה, שנאמר (ראה אסתר ט. כח; מגילה יח.) **נקראו ונעשים**, ולהכי מברכים על 'מקרא' מגילה ולא על 'שמיעת' מגילה, ותנן (ערכין ב.) הכל חייבים 'לקרות' המגילה, עכ"ל ז"ל. ומבואר דעתו ז"ל, דבמגילה - הקריאה היא המצוה, מה שאין כן בתורה - השמיעה היא המצוה.

ברכת הודאה צריכה להיות גם כן ביום דווקא, לפי מה שכתב **האליה רבה** (סימן ר"ט ס"א) דצריכה להיות מעומד, משום דנקרא הלל, וכמו שכתוב (תהלים קל. ז.) 'ובמושב זקנים הללוהו', והלל בני מעומד, עיין שם. ועיין **רוקח** (סימן רל) כתב: ראיתי את רבי שלא קרא הלל דראש חודש עם הציבור, וקרא מעצמו מיושב בשעת קריאת התורה, עכ"ל. ומבואר דעתו דלא בעינן מעומד בקריאת הלל.

(א) דיש להקל בקטנים שיוציאו אחרים ידי חובתן, משום שהיו בספק דלהרוג ולהשמיד, ולכן עשאו כגדולים.

- כגון וצונו לשתות ארבע כוסות. נראה לו משום דהן מפורזין ולא מכונסין בפעם אחת. והיינו טעמא נמי דלא מברך על הלל דליל פסח, מאחר דמחולק - מקצתו קודם סעודה ומקצתו אחריה, עכ"ל. ואם כן הכי נמי דהברכה על הבדיקה והביעור תיקשי, דכיון דהבדיקה בלילה והביעור ביום בשעה ששית, והם מחולקין איפוא, אם כן לא היה לנו לברך כלל, וכן תיקשי אהגות אשירי הנ"ל.

(ב) **המשך** לשון: **ועיין בתחם סופר** שם (ד"ה ובאליה) דהעיר, דאין אומרים הלל בליל פסח, הא הלל בעי יום כנ"ל. וכן דן שם להיות

פורים - כפורים

לימוד זכות על בני ישראל בסעודת פורים שהוא זמן תשובה כיום הכפורים | בפורים השמחה היא גזירת השי"ת כמו העינוי ביום הכפורים | דמיון פורים ליום הכפורים ששניהם אינם בטלים לעולם כי הם מעולם התחיה ולמעלה מהטבע | בני ישראל זוכים לקדושת קדשי קדשים בפורים | חיוב השכרות בפורים - שבזכות השכרות זוכים לשתי קדושות שביטלו את העבודה זרה

השם יתברך שער העליון אשר ממנו חזר להם החיים. וכן יום כפורים, אחר שנגזר עליו המיתה, כאשר יחזור לו החיים, אי אפשר רק על ידי עולם העליון... ולכן ראוי שאלו שני מועדים בפרט לא יהיו בטלים לזמן התחיה, כי אלו המועדים הם גם כן ממין אותו העולם ודוגמתו, ואין בטול דבר לעתיד כאשר יחזור לחיות שלהם...

וכאשר אתה תבין עוד אלו שני המועדים, הנה הם שניהם שווים, וזה כי ביום הכיפורים מקריבים שני שעירים... הרי מדריגת יום הכיפורים שהוא יתברך היה נותן עונש של יעקב על עשו, וכן הוא מדריגת פורים מה שהיה רוצה המן שהוא מזרע עשו לעשות למרדכי שהוא מזרע יעקב שהיה חפץ לאבדו, נטל הקב"ה ונתן על זרע עשו הוא המן ונאבד. ודברים אלו הם דברים גדולים ומופלאים..."

במשנתו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע מצינו טעם לקדושה המופלגת של ימי הפורים, עד שהוא בקדושת קדשי קדשים, וזו לשונו ב'אוצרות יוסף' - דרשות (דרוש ד פיסקא קלה-קלט):

"המן שוי נפשיה עבודה זרה (מגילה יט.), ולכן היה ביטולו על ידי מרדכי, 'איש יהודי' (אסתר ב, ה) - שכפר בעבודה זרה (מגילה יג.). היינו דהיה ניגוד עבודה זרה ומבטלו, וביטול עבודה זרה צריך לבא מקדשי קדשים, כמו בעזרא - דכשביטלו יצרא דעבודה זרה נפיק כי גוריא דגורא מבית קדשי הקדשים (עין יומא טז.); ועל כן ההכרח שנגלה להם אז כח קדשי הקדשים.

"ועל כן פורים דומה ליום הכיפורים (עין תיקון"ז תיקון כא נז); דנגלה גם כן כח קדשי הקדשים - שנכנסין בו רק ביום הכיפורים (ויקרא טז, ג ורשי" שם; עין כלים פ"א מ"ט).

"ומה שישראל זוכין להתגלות כח קדשי קדשים, היינו לפי שהם בעצמם קדשי קדשים גם כן, דקדשי קדשים היינו שתי קדושות - קדושה על גבי קדושה, וישראל יש להם שתי קדושות, מדרש (ויקרא כד, ח) - הובא בנתיבות נתיב הפרישות (פרק א ד"ה ובמדרש), דאדם לפי שהוא שיכור צריך שתי קדושות, מה שאין כן מלאכים - גזירים, יש להם רק קדושה אחת, עיין שם.

"וזהו חייב איניש לבסומי בפוריא (מגילה ז:), להורות דעל ידי הבסימא, דמפאת זה ניתן לנו שתי קדושות, על ידי זה הוא דזכינו לנס דפורים, ודו"ק.

כפי שצריך להיות וממילא כל עבודתו שבפורים לא היתה בשלימות, מכל מקום הישועה והשמחה שהפורים פועל תמיד על ישראל גם עתה פועל ועושה"².

המהר"ל ב'תפארת ישראל' (פרק ג) הביא מקור נאמן להשוואת פורים ליום הכיפורים, מדברי המדרש (ילקוט שמעוני משלי ח"ב רמז תתקמ"ד): "חכמות בנתה ביתה וגו' טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחנה' (משלי ט, ב) - זו אסתר המלכה... שכל המועדים עתידים ליבטל, וימי הפורים לא בטלים לעולם, שנאמר (אסתר ט, כז) 'ולא יעבור' וגו'. רבי אלעזר אומר, אף יום הכפורים לא יבטל לעולם, שנאמר (ויקרא טז, לד) 'והיתה זאת לכם לחקת עולם'."

וביאר המהר"ל על פי דרכו: "ואם תשאל למה אלו שני המועדים לא יהיו בטלים. דבר זה לפי ענין אלו המצות, כי ענין אלו המועדים הם כמו התחיה, שאחר שהגיעו למיתה יחזרו לחיים כבראשונה, וכן יום כפורים שהאדם אשר הוא חוטא ונגזר עליו המיתה יחזור לו החיים. ולפיכך פורים, אשר הגיעו לחרב וחזר להם החיות, אין ספק שהגיע להם דבר זה ממדריגה עליונה, שממנה החיות שלא בטבע. כי החיות הטבעי כבר נגזר על זה המיתה, ואי אפשר רק שפתח להם

בפי חסידים מסופר, שפעם אחת בסעודת פורים פתח הרה"ק רבי **אהרן מטשערנאביל** זי"ע בדברי סנגוריא על בני ישראל, וכה אמר: "יום הכפורים! וכמו שצריכים לעשות תשובה ביום הכיפורים כן צריכים לעשות תשובה בפורים. אך אין אנו יכולים לשוב בתשובה, מחמת חולשת הגופים ודחקות הפרנסה ועול הגלות ועל כן אין לנו כח ויישוב הדעת. לכן אני אומר לך, כביכול, לכשיהיו כל ישראל בריאים כדובים וחזקים כאריות ולא יהיה עליהם שעבוד הגלות ויהיה להם ממון והרחבת הדעת, או אז נשוב בתשובה שלימה."

והמשיך: "במגילת אסתר כתוב (ט, כז) 'קימו וקבלו עליהם', ואמרו חז"ל (שבת פח.). קיימו מה שקבלו כבר. ומה היה בעת קבלת התורה? כל החולים התרפאו (במדבר רבה ז, סא), כולם היו בריאים והיה להם כל טוב מביזת מצרים, וכן היתה להם חירות מן השעבוד, ואף הרחבת הדעת היתה להם שראתה שפחה על היים מה שלא ראו נביאים. כך אנו, רבונו של עולם, אם נתן לנו כהיום כך, בודאי נקיים את התורה כמאז..."³.

עוד מענין פורים כפורים מסופר על הרה"ק רבי **קלונימוס קלמיש מפיאסעצנא** זצ"ל הי"ד, שבימי הפורים של שנת תש"א, בגטו ווארשא הדרויה, בעיצומן של צרות ישראל האיומות שהלכו והשתרגו על צווארם של יושבי הגטו, שם הרבי את עיניו ולבו אל אחיו הרצוצים והמדוכאים, אשר אינם מסוגלים לשמוח כדת היום.

פנה אליהם הרה"ק מפיאסעצנא ואמר: "איתא בתיקוני זוהר הקדוש (נז): שפורים כיום הכיפורים. אפשר שמרמז גם לזה, שכמו ביום הכיפורים התענית והתשובה ביום זה, לא אם רוצה אותם האדם לעשותם עושה, אלא בין אם רוצה בין לא, מקיימם מפני גזירת הקדוש ברוך הוא."

"כך גם שמחת פורים, לא רק אם האדם מעצמו בשמחה או על כל פנים במצב שיכול לשמח את עצמו צריך הוא לשמח, אלא גם אם הוא בשפלות ובשבירת הלב והמוח, וכל רוחו נרמס, חוק הוא שצריך על כל פנים איזה ניצוץ של שמחה להכניס אל לבו.

"וכן גם ממעלה למטה. כמו שיום הכפורים עיצומו של יום מכפר (כריתות ז:), ואפילו אם לא השלים כל תשובתו אומר רבי שמכפר לו (יומא פה.), כן גם בפורים, אף שלא היה האיש בשמחה

(א) ספר 'ארץ החיים' (אות פט). (ב) ספר 'אש קודש' (עמוד נז, טכ).

זו איננה של יתומים. ואם כן לדברי החוות דעת הנ"ל דכל קרקע חשוב קבוע אפילו באינו ניכר, אם כן מדוע נזיל בתר רובא.

ועיין עוד בר"ן פרק גיד הנשה (לג: מדפי הרי"ף ד"ה ובבבא מציעא) שכתב וז"ל: ואם תאמר, ובהואו דתערובות (זבחים עג:), כיון שאין האיסור ידוע, היכי קרינן ליה 'קבוע', אם כן אין לך איסור שהיא בטל לעולם. יש לומר, דבכל איסורים ודאי כל שמעורב ואינו ידוע לא מקרי 'קבוע', דאדרבה ברובא בטל, וכיון שהוא מתבטל אי אפשר לדונו כקבוע, אבל התם בעלי חיים גינהו וחשיבי ולא בטלי (שם עג:), וכיון דלא בטלי הוה להו קבוע, עכ"ל.

ומתבאר מדבריו, דכל היכא דלא שייך ביטול, חשיב קבוע אפילו באינו ניכר. וקשה על סברא זאת גם כן מש"ס בבא מציעא הנ"ל, דהא הכא נמי לא שייך ביטול - שתיבטל השדה של יתומים בשארי השדות, דהא ממונא לא בטל, וכדאמרינן בבבא מציעא (לח:), עיין שם, ואם כן שוב ראוי שיוחשב קבוע ולא נזיל בתר רובא, ואמאי אמרינן דבאגא בארעא דיתמי לא מחזיקין, הא כיון שידוע שיש שדות של יתומים בעולם, והם אינם בטלים והוה להו קבוע, אם כן בכל שדה יש לנו להסתפק שמא של יתומים הוא, ולא נזיל בתר רובא כל זמן שאין אנו יודעין בבירור שאינה של יתומים, וצריך עיון קצת.

טעמים שלא הובא הך דמותר לשנות מפני דרכי שלום

בבא מציעא (כג:), דאמר רב יהודה אמר שמואל, בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו, במסכת ובפוריא ובאושפיזא. ובתוספות: והא דלא חשיב הכא 'מותר לשנות מפני דרכי שלום', כדאמרינן פרק הבא על יבמתו (יבמות סה:), משום דהני נמי משום דרכי שלום הן, ורגילין יותר מאחרים, להכי נקט הני.

ועיין שו"ת מהר"י ברונא (סימן קב ד"ה ומ"ש) [וז"ל: כבר הוקשה בימי הגאונים, אמאי לא חשיב נמי הא דאמרו וכו' דמותר לשנות מפני השלום, ותירץ **האלפסי** (בבא מציעא יג. מדפי הרי"ף), דההיא פשיטא, דיליף לה (יבמות שם) מקראי, ומצוה היא 'כה תאמרו ליוסף' (בראשית יז, יז), רבי נתן אמר מצוה, שנאמר (שמואל א טו, ב) 'איך אלך ושמע' וגו', ולא חשיב, אלא הנך דרשות הם. **ורבינו שמשון** תירץ, דהנך שלשה שכיח והך לא שכיח].

ועיין שם הר"י אור זרוע (בבא מציעא סימן סד ד"ה וא"ג), דלהכי נקט הני תלת מילי, משום דיש להם סימן באות ראשון של אלף בית - היינו אות אל"ף, דהוא נוטריקון ל"א פ"יך א"ל"ף, היינו שתלמד ותרגיל פיך לומר 'לא', ובאיזה דברים תרגיל כך, על זה מרמז גם כן אות אל"ף, נוטריקון לימודי פרי"א אושפיזא, עיין שם.

יפות, אם של יפות מהן - תרומתו תרומה, דגלי אדעתיה דניחא ליה, ואמרינן כמאן דשויה שליח מעיקרא דמי, הכא נמי, כיון דבטיל השתא - גלי דעתיה דמעיקרא בשריותא ניחא ליה, אלא ששכח ולא עירב, ולא הוה ליה אקנויי רשותא בשבת, רש"י", ומוכח שמועיל התרצות השליחות לאחר מכן.

שליחות למפרע | גדר ייעוד האב לבנו
בבא מציעא (כב:), וכי נמצאו יפות מהם תרומתו תרומה - אמאי, בעידנא דתרם הא לא הוה ידע. תרגמה רבא וכו' דשויה שליח. הכי נמי מתברא, דאי סלקא דעתך דלא שוויה שליח, מי הויה תרומתו תרומה, והא 'אתם' (במדבר יח, כח) גם אתם אמר רחמנא - לרבות שלוחכם, מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם.

קצת צריך עיון, דהא האב מיעד אמה העבירה לבנו, ואפילו בסוף שש - ואין שהות ביום לעשות עמה שוה פרוטה, למאן דאמר מעות הראשונות לקידושין ניתנו - עיין קידושין (טו:), ועל כרחך דבקנייתו האמה הוי ליה כאומר לאביה הרי בתך מקודשת לי או לבני לשארצה אני או בני עד סוף שש, ותתקדש מאז למפרע או לי או לבני, ולא מציינו שיהיה הן צריך לעשות אביו שליח בשעת קניית האמה, רק כשמתרצה הן בשעה שנותנה לו לייעדה - הוי ליה אביו שלוחו למפרע וחלו הקידושין למפרע עבורו. ואם כן בכל מידי דבעי שליחות נמי - מדוע לא יעשה השליח שליח למפרע על ידי התרצות הבעלים אחר כך. ועיין קידושין (מה:), שמא נתרצה הן לא אמרינן. ומשמע גם כן דאפילו נתרצה אחר כך לא מהני. ועיין עירובין (אג:).

וצריך לומר, דייעוד - גזירת הכתוב הוא, וזכות אב הוא בבנו, ואין ללמוד משם אעלמא. ותדע, דהא בעי בקידושין (טו) לומר דמיעד לבנו קטן, והרי אין שליחות לקטן (גיטין סג), ועל כרחך דענין ייעוד - זכות אב הוא מגזירת הכתוב ולא מפאת שליחות כלל.

'קבוע' בקרקע | 'קבוע' כשלא שייך ביטול

בספר חוות דעת (סימן קי באוורים ס"ק ו) כתב, דקרקע בקרקע לא בטל אפילו באינו ניכר - משום קבוע, עיין שם שהביא ראיה לזה מדברי רש"י גיטין (נד: ד"ה הרי), עיין שם היטב.

וקשה לי ממאי דאיתא בבבא מציעא (כב:), וכי מאחר דאיתותיב רבא, הני תמרי דזיקא היכי אכלינן להו. אמר ליה, כיון דאיכא שקצים ורמשים דקאכלי להו, מעיקרא יאוש מייאש מינייהו. יתמי דלאו בני מחילה גינהו, מאי איכא למימר, באגא בארעא דיתמי לא מחזיקין, עד כאן. וברש"י (ד"ה באגא) כתב: אין עלינו להחזיק כל הבקעה בחזקת הקרקע של יתומים, ולאסור כל התמרים משום ספק קרקע של יתומים, אלא הולכין אחר הרוב, עכ"ל. ומבואר בזה, דגם בקרקע אזלינן בתר רוב באינו ניכר, ולא חשוב קבוע.

ואין לומר, דשאני התם דדינן על הפירות התלושין. דזה אינו, דהפירות - ידעינן בודאי דנפלו משדה הסמוכה, רק שהספק הוא בהשדה אם היא של יתומים או לא, וזוהו אזלינן בתר רובא, ואמרינן דכיון דרוב השדות אינם של יתומים - גם

(ב) על הא דתנן שם סט: מאימתי נותנין רשות, בית שמאי ואומרים מבעוד יום, ובית הלל אומרים משתחשך, אמר עולא מאי טעמא דבית הלל, נעשה כאומר כלך אצל יפות (נבי תורם את של חבירו שלא מדעת תניא, בא בעל הבית ומצאו שהוא תורם, ואמר לו כלך אצל

יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן תורה בתקנה כללית

בבא מציעא (כ), ואביי אמר וכו', שובר בזמנו טריף, אביי לטעמיה דאמר עדיו בתומיו זכין לו. ובתוספות (ד"ה שובר) כתבו: ונראה שתקנת חכמים היא שזוכה משעת חתימה, אף על פי שלא נמסר לו עד ימים רבים אחרי כן, שאם לא כן, לעולם לא יוכלו העדים לחתום אלא אם יראו המסירה, משום חששא דכתב בניסן ולא נתן עד תשרי ומזבין ביני וביני. ולענין איסור נראה, דאם עבד בא על בת ישראל קודם שזכא לידו גט שחרור - שפסלה. ושמא גם גבי איסור רבין לו משעת חתימה אף על פי דלא שייך טעמא דפרישית, מכל מקום לא פלוג רבנן, ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה.

העניין כאן, כהך דרי"ף שלהי פסחים (כו: מדפי הרי"ף), דנשבע שלא לאכול מצה בלילי פסח אין שבועה חלה, ואם נשבע על כל השנה - חלה גם על ליל פסח בכולל. וכזה כאן, כיון דתקנה כללית הוא - גם שלא במקום איסור, לכן לא פלוג רבנן, ואיתא לתקנה גם במקום איסור, אבל שיעקרו חכמים דבר תורה לבד בלי כולל כו' - לזה אין להם כח גם לתוספות דכאן, שו"ת **גאונים בתראי** (סימן מח ד"ה מיהו).

איבעיא אם חשבינן לפי השיעור בחסר ויתר - השוואות

בבא מציעא (כא:), בעי רבי ירמיה, חצי קב בשתי אמות מהו כו', קביים בשמונה אמות מהו כו'.

גוף האיבעיא שיעור קב בארבע אמות דהזוכר, אם לפי שיעור זה חשבינן גם כן בחסר ויתר, היינו חצי קב בשתי אמות וקביים בשמונה או לא, דוגמתו בבבא קמא (נא:), דבור שמונה ומהו שני טפחים מים - חייב, מאי טעמא, כל טפח דמ"א - כתרי דיבשה דמי, ובעי שם גם כן בכור תשעה וטפח אחד מים, וכן בכור שבעה וילוש טפחים מים מהו, עיין שם. ועיין עוד דמיון בירושלמי פאה (פ"ו ה"א) על המשנה (שם), כל עומרי השדה של קב, ואחד של ארבעת קבין, ושכחו, בית שמאי אומרים, אינה שכחה. ובעי שם בירושלמי גם כן, כל עומרי השדה של שני קבין ואחד של שמונת קבין מהו.

לצאת אם מעות בערב שבת עם חשיכה

בבא מציעא (כא:), אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה. **עיין** מה שדן מזה בשו"ת **הלכות קטנות** (ח"א סימן פא) [וז"ל: שאלה. מהו לצאת בכיס של מעות ערב שבת עם חשיכה. תשובה. התם אמרינן (בבא מציעא שם) אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, והוי ליה דומיא דתפלין (עיין שולחן ערוך סימן רנב סעיף ו) א. מיהו יש לחלק, דבתפלין אמרינן (יומא ת.) אסור להסיח דעתו מהם, וכעין זה כתב בכתבי **מהר"י די בוטון** ז"ל].

(א) "שמותר לצאת בתפלין סמוך לחשיכה, לפי שאינו שוכחן שחייב למשמש בהן, והכי נמי כיון דאדם עשוי למשמש בכיסו אינו שוכחו", **הלכה רווחת** שם.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"

(הבטחה שו"ת רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באוני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com